

капіталу України, і безумовно потребують особливого контролю та охорони з боку держави. Також було б доцільно переглянути статтю 130 Земельного Кодексу України і доповнити її всіма можливими винятками, що стосуються проведення аукціону, тоді це буде сприяти більш повному проведенню процедури продажу і дасть змогу чітко розмежувати які землі можуть відчужуватись на аукціонах, а які поза ними.

Список використаних джерел

1. Земельний Кодекс України від 25 січня 2002 року // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3. – Ст. 27
2. Про оптові ринки сільськогосподарської продукції: закон України від 18 грудня 2009 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2009. – №51. – Ст. 755
3. Про внесення зміни до розділу Х «Перехідні положення» Земельного Кодексу України: закон України від 2 лютого 2018 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2018. – №5. – стор. 77. – Ст. 36

Ключові слова: землі сільськогосподарського призначення, відчуження землі, обіг землі, ринок землі, договір купівлі-продажу.

Науковий керівник: *к.ю.н., доцент Караханян К. М.*

***Бажутін Борис Олегович,
Пуценко Олег Олександрович***

студенти 5-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНУ ЗЕМЕЛЬ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Протягом усього історичного розвитку української державності було створено величезну кількість пам'яток історії та культури, у тому числі нерухомих. Їх збереження належить до пріоритетних напрямків політики нашої держави у сфері культури та духовного відродження нації. Звертаючи увагу на природу нерухомих об'єктів культурної спадщини, їх нерозривний взаємозв'язок із земельною ділянкою, в межах якої вони розташовані, не можна уникнути дослідження проблем, що пов'язані саме з землями історико-культурного призначення. Почастішали випадки нецільового використання та вилучення

земель історико-культурного призначення, недотримання умов їх використання й охорони, проведення земляних робіт без попереднього проведеного комплексу попереджувальних заходів тощо. Ці обставини й становлять актуальність дослідження усіх аспектів правового режиму земель історико-культурного призначення.

Науковою основою роботи стали праці таких українських науковців у галузі екологічного та земельного права, як І. І. Каракаша, О. В. Степської, А. П. Гетьмана, М. В. Шульги та інших.

У сфері охорони земель історико-культурного призначення застосовуються різні види юридичної відповідальності, кожному з яких притаманні індивідуальні риси. Є багато підходів до визначення дефініції «юридична відповідальність», але ми візьмемо один, що, як на нашу думку, в достатній мірі роз'яснює цей термін. Юридична відповідальність – це безумовний обов'язок правопорушника, що вчинив протиправний поступок, зазнавати несприятливих наслідків особистого, майнового чи організаційного характеру [4, с. 316]. Слід розуміти, що юридична відповідальність завжди ретроспективна, тобто настає за вже скоєне правопорушення. Вона суворо регламентується за підставами та порядком її застосування.

Підставою для притягнення до юридичної відповідальності та застосування заходів впливу є вчинення земельного правопорушення. Правопорушення – це суспільно небезпечне або шкідливе діяння (дія або бездіяльність), яке порушує норму права [5, с. 48]. Його характерною особливістю є протиправність дії або бездіяльності суб'єкта суспільних відносин. Йдеться про порушення встановленого правопорядку, невиконання покладених на фізичних і юридичних осіб обов'язків тощо. Показник протиправності кладеться в основу класифікації правопорушень на злочини та дисциплінарні проступки. Земельне правопорушення – це суспільно шкідлива дія чи бездіяльність, що суперечить нормам земельного права, за вчинення якої винна, деліктоздатна особа несе юридичну відповідальність [1, с. 235].

Серед специфічних ознак земельного правопорушення М. В. Шульга виокремлює такі дві головні:

- 1) земельні правопорушення завжди пов'язані із землею (наприклад, розміщення, проектування, будівництво, введення в дію об'єктів, що негативно впливають на стан земель).

- 2) зв'язок може виявлятися у різних формах (наприклад, використання земель не за їх цільовим призначенням, псування та забруднення земель тощо). [1, с. 236]

Треба зауважити, що чинним Земельним Кодексом України прямо не передбачено порушення земельного законодавства щодо використання чи охорони земель історико-культурного призначення. Окремо виділяється правопорушення лише щодо земель сільськогосподарського призначення (п. в ст. 211 Земельного Кодексу України). Це, в свою чергу, не виключає можливості застосування до особи, винної у

заподіянні негативної шкоди досліджуваній категорії земель, певного виду юридичної відповідальності. Окрім того, будь-яке з наведених видів порушення земельного законодавства також може стосуватися й земель історико-культурного призначення.

Також одним із найпоширеніших правопорушень земельного законодавства є самовільне зайняття земельної ділянки. Самовільне зайняття земельних ділянок — це будь-які дії особи, які свідчать про фактичне використання не наданої їй земельної ділянки чи намір використовувати земельну ділянку до встановлення її меж у натурі (на місцевості), до посвідчення права на неї, та її державної реєстрації [3]. Таке порушення земельного законодавства може виражатися у вчиненні дій щодо огороження земельної ділянки, її освоєння, забудови, проведення сільськогосподарських чи інших робіт, пов'язаних із фактичним володінням земельною ділянкою. Згідно з ст. 212 Земельного кодексу України самовільно зайняті земельні ділянки підлягають поверненню власникам землі або землекористувачам без відшкодування затрат, понесених за час незаконного користування ними.

Подібний вид порушення земельного законодавства передбачає настання адміністративної відповідальності за ст. 53-1, яка передбачає накладення штрафу на громадян від п'яти до двадцяти п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб — від п'ятнадцяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Однак, потрібно відмітити, що з огляду на чисельність та суспільну небезпеку самовільного захоплення земель, на початку 2007 року таке діяння було криміналізовано шляхом доповнення Кримінального Кодексу України статтею 197-1: «Самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво».

У відповідності до якої, самовільне зайняття земельної ділянки, яким завдано значної шкоди її законному володільцю або власнику, карається штрафом від двохсот до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців. При цьому, шкода, що передбачена цією статтею, визнається значною, якщо вона у сто і більше разів перевищує неоподаткований мінімум доходів громадян. Самовільне будівництво будівель або споруд на самовільно зайнятій земельній ділянці, зазначеній у ч. 2 цієї статті, або вчинене особою, раніше судимою за такий саме злочин, — карається позбавленням волі на строк від одного до трьох років (ч. 4 ст. 197-1 Кримінального Кодексу України).

Таким чином можемо зробити висновок, що самовільне зайняття земельної ділянки історико-культурного призначення (у тому числі в межах охоронних зон пам'яток) чи самовільне будівництво будівель або споруд на таких землях, що самовільно були зайняті, підлягає саме кримінальній відповідальності. Такий висновок робиться на підставі ст. 150 Земельного Кодексу України, за якою подібні землі віднесено до

особливо цінних земель. Криміналізація подібного діяння є досить важливим кроком на шляху формування ефективної системи охорони земель історико-культурного призначення.

Ще одним видом правопорушення земельного законодавства, яке слід розглянути є «псування сільськогосподарських угідь та інших земель, їх забруднення хімічними та радіоактивними речовинами і стічними водами, засмічення промисловими, побутовими та іншими відходами».

Тісний зв'язок із п. «в» ст. 211 Земельного Кодексу України має ст. 46 Закону України «Про охорону земель», за якою забороняється несанкціоноване скидання і розміщення відходів на землях природно-заповідного та іншого природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення, що може створювати небезпеку для навколишнього природного середовища та здоров'я людини. На жаль, чинні Кодекс України про Адміністративні Правопорушення та Кримінальний Кодекс України взагалі не містять будь-яких особливостей настання адміністративної чи кримінальної відповідальності за порушення п. «в» ст. 211 Земельного Кодексу України, що вчинено в межах земель природно-заповідного та іншого природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного чи історико-культурного призначення.

Також у відповідності до ст. 91 Кодексу України про Адміністративні Правопорушення «Порушення правил охорони та використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду» здійснення в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду, їх охоронних зон, а також територій, зарезервованих для наступного заповідання, забороненої господарської та іншої діяльності, порушення інших вимог режиму цих земель та об'єктів, самовільна зміна їх меж, невжиття заходів для попередження та ліквідації негативних наслідків аварій або іншого шкідливого впливу на території та об'єкти природно-заповідного фонду – тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від дев'яти до двадцяти чотирьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією знарядь і засобів вчинення правопорушення та незаконно добутих природних ресурсів чи без такої і на посадових осіб – від п'ятнадцяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією знарядь і засобів вчинення правопорушення та незаконно добутих природних ресурсів. З цього робимо висновок, що «особливий» охороні землі історико-культурного призначення будить підлягати лише в межах природно-заповідного фонду. Усі ж інші земельні ділянки, віднесені законодавством до земель історико-культурного призначення хоча і повинні «особливо» охоронятися, а відповідно до цього і мати більш суворе покарання за порушення земельного законодавства в цій сфері, не мають дієвої системи норм, яка б встановлювала певні види відповідальності за спричинення негативних наслідків на таких землях.

Слід зауважити, що чинне законодавство передбачає низку статей за вчинення дій, що посягають на нерухомі об'єкти культурної спадщини, не регулюючи при цьому подібні посягання на їх території. Так, у відповідності до ст. 92 Кодексу України про Адміністративні Правопорушення, порушення режиму історико-культурного заповідника чи історико-культурної заповідної території... — тягне за собою накладення штрафу на громадян від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб — від ста до ста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. [2, с. 671].

Підсумовуючи, можна зазначити, що охорона земель історико-культурного призначення, попри досить малий відсоток фактичної наявності цих земель, є необхідністю та ще потребує вдосконалення законодавчих механізмів. Держава повинна усвідомлювати цінність всього культурного надбання Українського народу і вживати максимум можливих заходів не тільки для «не погіршення» стану даної категорії земель, а й докладати максимум зусиль для його покращення, адже не можна переоцінити всю унікальність нашого історико-культурного надбання.

Список використаних джерел

1. Земельне право України : підручник / М. В. Шульга (кер. авт. кол.), Г. В. Анісімова, Н. О. Багай, А. П. Гетьман [та ін.] ; за ред. М. В. Шульги. — К. : Юрінком Інтер, 2004. — 368 с.
2. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. — К. : Каннон, 2001. — 1104 с.
3. Про державний контроль за використанням та охороною земель : Закон України від 19.06.2003 р. № 963-IV // Офіц. вісн. України. — 2003. — № 29. — Ст. 1432.
4. Шульга М. В. Актуальні правові проблеми земельних відносин в сучасних умовах / М. В. Шульга. — Х. : Консум, 1998. — 224 с.
5. Юридична енциклопедія : в 6 т. / голов. ред. Ю. С. Шемшученко. — К. : Укр. енцикл., 2003. — Т. 5 : П-С. — 736 с.

Ключові слова: земельне право, юридична відповідальність, землі історико-культурного призначення; правопорушення, культурна спадщина.

Науковий керівник: к.ю.н, доцент Степська О. В.